

הלכות שבת רמח"רמט

עג

יד וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שכבר יצא בשיירא אפילו בערב שבת ואפילו למייל והגיע למקום שיש לו חשש סכנה להפרד מהשיירא יכול ללכת עמהם בשבת עד שיוגיע למקום שאין לו חשש סכנה להפרד מהם ושם ישבות ולא ילך עמהם ואפילו הוא סמוך לעיר לא יכנס לתוכה לפי שאין לו שם אלא ר' אמות כדון היוצא חוץ לתחום^{קט}.

ואף אם היה לו חשש סכנה עד שנכנס לעיר אינו רשאי להלך בה יותר מר' אמות אף אם היא מוקפת מחיצות לדירה כיון שיצא שלא ברשות חכמים^{קכ} שאסרו לצאת בשיירא תוך ג' ימים לדבר הרשות ואפילו אם יצא לסתורה או לראות פני חבריו הרי זה כיוצא לדבר הרשות ממש לענין זה^{קכא} כמו שנתבאר^{קכב}.

ומכל מקום אם יצא מחמת שלא היה בקי בהלכה והיה סבור שמוותר לצאת אף לדבר הרשות מותר לו להלך בכל העיר ואלפים אמה לכל רוח סביבותיה^{קכג} כיון שבתחלת יציאתו לא יצא באיסור במתכוין ואח"כ כשהגיע השבת היה במקום סכנה ומה שהלך בשבת חוץ לתחום דינו כיוצא חוץ לתחום כדי להציל נפשות שיש לו שם אלפים אמה לכל רוח כמו שיתבאר בס' ת"ז^{קכד} לפיכך אף אם קודם שהגיע לעיר לא היה לו שם חשש סכנה רשאי ליכנס לעיר אם הוא בתוך אלפים לעיר^{קכה} ואין צורך לומר אם יצא בהתר כגון לדבר מצוה ממש^{קכו} או קודם ג' ימים^{קכז} שיש לו אלפים אמה לכל רוח משהגיע למקום שאין בו חשש סכנה להפרד מהשיירא:

רמ"ז דינים השייכים לערב שבת וכו' י"ג סעיפים:

א אסור לאדם שיהלך בערב שבת יותר מג' פרסאות^א מתחלת היום^ב כדי שיוגיע למקום שבינתו בעוד היום גדול ויוכל להכין שם צרכי שבת^ג ואפילו אם הוא בענין שאם ילך יותר יגיע לביתו ובני ביתו אפשר ששמו אל לבם שמא יבא היום והכינו גם בשבילי^ד אעפ"כ אסור שמא לא שמו אל לבם כלל מביאתו ולא הכינו לו כלום^ה אבל אם יגיע להם בודאי שיבא היום^ו כגון ששלח להם שליח להודיעם^ז או שהודיעם קודם נסיעתו מביתו^ח מותר לו לילך כל היום^ט:

ב וכל זה כשהוא במקום שיוכל להכין שם צרכי שבת או שאחרים יכינו לו אבל אם הוא במקום שאי אפשר להכין צרכי שבת וגם אחרים לא יכינו לו מוטב שילך אפילו כמה פרסאות^א אולי יגיע למקום שיוכל להכין שם צרכי שבת או שאחרים יכינו לו משישאר שם שבודאי לא יוכל להכין^ב ואפילו אם יש עמו צידה כדי צרכי שבת

קט רלקמן סי' תה ס"א.
קו וברלקמן סי' תה ס"ז.
קזא מ"א ס"ק ז.
קזב סוף סעיף יג.
קזג מ"א ס"ק ח.
קזד סעיף א.
קטו ברלקמן שם ס"א וס"ב שהכלעת תחומין מועלת כה.
קטז תשב"ץ ה"א סוס"י בא. ש"ע ס"ד.
קזז מ"א ס"ק ה.

סימן רמט

א ד' אלעזר ב"ר צדוק נזכה נד, ב. מור וש"ע ס"א.

א המב"ס פ"ל ה"א.
ג רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
ד עובדא דרב כהנא מוכה שם. לפירוש הר"ן שבת י"ג.
ה א"ר"ה גרסינן בפרק לולב.
ו ר"ן שם.
ז משמעות רמב"ם שם. וראה ב"י מ"ד"ה אין הולכין.
ח רבינו ירוחם ג"כ ריש ה"א. ש"ע שם.
ט רבינו ירוחם שם.
י ראה מ"מ ועינים.
יא ב"י שם. מור"ע ס"א.
יב ב"י שם. לבוש ס"א.

מכל מקום אם הוא במקום שאינו ישוב במוח מותר לו לילך משם אפילו כמה פרסאות עד שיגיע למקום ישוב במוח¹¹ שכשאנו במקום ישוב במוח אין לו עונג שבת כלל¹²:

ג. וכל זה כשהולך ברגליו אבל אם רוכב על סוס או הולך בקרון יכול לילך כמה פרסאות ואעפ"כ יוכל להגיע למקום שכותרו בעוד היום גדול¹³ (ומכל מקום לא יחלץ יותר מכדי שיעור שהוא מהלך ג' פרסאות של אדם בינוני המהלך ברגליו¹⁴ דהיינו ר' שעות וד' חומשים¹⁵ משעות בינונית שהן כ"ד למעת לעת עיין סי' תנ"ט¹⁶):

ד ובמדינות אלו רוב בני אדם מכינים צרכי שבת בריח לכן אין נוהרים כלל מלידך יותר מג' פרסאות¹⁷ בכל ענין כשהולך לביתו או להתארח בבית אחרים¹⁸:

ה אסור להקבוע ערב שבת סעודה¹⁹ גדולה של משתה²⁰ שאינו רגיל בה בימי החול²¹ מפני כבוד השבת²² שע"י שמרבה באכילה ושתייה בערב שבת אפילו בבוקר יותר מדרבו בשאר ימות החול לא יוכל לקיים סעודת שבת שכלילה כראוי²³:

ו כמה דברים אמורים בסעודת הרשות או אפילו סעודת מצוה אלא שאין זמנה בערב שבת שכולל לדהותה ליום אחר ולעשות הסעודה באותו יום²⁴ אבל אם זמנה היום²⁵ כגון סעודת מילה וסעודת אירוסין ונשואין²⁶ שאין לו לדהות האירוסין שמו יקרמנו אחר לארסה וכן הנשואין אין לו לדהות²⁷ שלא להבטל מפריה ורביה וכן המילה אף אם אינה בשמיני ללדתה אי אפשר לדהותה ליום אחר שאסור להניחו ערל אפילו יום אחר²⁸ לפיכך מותר לעשות הסעודה ג"כ בו כיום ואם אח"כ לא יוכל לקיים סעודת שבת שכלילה אין בכך כלום²⁹ כיון שזוהי גם כן סעודת מצוה ויאכל למחר ביום שלש סעודות כמ"ש בס"י רע"ד³⁰:

ז ומכל מקום מצוה להתחיל הסעודה לכתחלה קודם שעה עשירית³¹ שהרי משעה עשירית ואילך מצוה להמנע מלקבוע אפילו סעודה קטנה שרגיל בה בחול אם היא סעודת הרשות כמו שיתבאר³² אם כן גם בסעודת מצוה כיון שאפשר להקדימה קודם שעה עשירית יש לו להקדימה לכתחלה.

יב ב"י שם. ש"ע שם. וראה לק"ש ח"א ע' 64 הע' 15 ובשו"ת. שלחן המלך ע' קעה.
 יג לבוש ס"א. וראה תהלה לדוד ס"ק א. בדי השלחן ס"ה ספ סק"ד. קובץ דברי תורה חו"ו ע' נג.
 יד ח"ה סוף ס"ב. ח"א סק"א.
 טו משמעות מ"א שם. וראה ש"ת בית עקב ס"י לה. קיצור הלכות הערה 3.
 יז 48 דקות.
 יז סעוף י (שהעיקר ברעה דב' שם), שמהלך גויל הוא שני חמש שעות, שהם כ"ד דקות, ויש להחמיר כמבואר דא' כשאין הפסד מרובה. וראה לעיל ס"י קפר ס"ג. סודר - סדר הכנסת שבת).
 יח אגודה סוף מוכח ס"י למ. מ"א סק"ב
 יט וראה בדי השלחן ס"י ספ ס"ק ה.
 כ גיטין דח, ב. רמב"ם פ"ל ה"ד. פור וש"ע ס"ב.

כא לבוש ס"ב.
 כב מ"ט שם. ש"ע שם.
 כג רמב"ם גמור וש"ע שם.
 כד ראה בדי השלחן ס"י סט סק"ו. קיצור הלכות מילואים ע' כב.
 כה ב"ח סו"ה אין קובעין הובא כמ"א סק"ג.
 כו רמ"א ס"ב.
 כז ראה לקצן ס"י תמד סמ"ו.
 כח ח"א סק"ג.
 כט מ"א ס"ק ה. ובס"י תקפת סק"ג. וראה לעיל ס"י רמח קר"א סוף ס"ק א. לקצן ס"י שלא ס"ד.
 ל לבוש ס"ב. מ"א סק"ג.
 לא סעוף ה.
 לב ב"ח שם. מ"א סק"ג. אלה וצא סק"ב.
 לג סעוף ו.

הלכות שבת רמ"א

עה

ומוב שלא לאכול בסעודה זו אלא מיני מצומצם לבד (א) מן השייכים לסעודה¹⁷ כגון הקרובים והשושבינים בסעודת נשואין והקרובים ובעלי הבית דהיינו המורגל והסנדק בסעודת מילה¹⁸:

ח סעודת פדיון הבן¹⁷ בומנו דהיינו כיום ל"א ללידתו¹⁷ דינה כסעודת מילה אבל אם אירע איהו אונם שלא פראו כיום ל"א אין לפדותו בערב שבת ולעשות או סעודה של משתה¹⁸ דכיון שכבר נדחת המצוה מומנה ידחנה¹⁹ ג"כ מערב שבת מפני כבוד השבת (אלא יפרנו בלא סעודה של משתה¹⁹) וכן מי שאירס קודם ערב שבת ואירעו אונם שלא היה יכול לעשות הסעודה ביום האירוסין לא יעשנה בערב שבת²⁰ דכיון שכבר נדחת מומנה דהיינו יום האירוסין ידחנה ג"כ מפני כבוד השבת (אבל בנשואין נמשכת מצות הסעודה (ג') [4] ימים אחר החופה כמו שיתבאר בס' ת"ר"מ²⁰):

קונטרס אחרון

(א) מן השייכים בו עיין בשל"ה^א שרבו^ב דימה דין זה לסעודת מילה שבשבוע של תשעה באב^ג. ואף בשל"ה השיב לו^ד, הרי רבו סתר תשובתו^ה והודה לו של"ה ע"ש. אלא שלפי דעת המ"א^ו להקל בבעל ברית כמו שהביא מסוף סי' תקנ"ט, לכן נתחכם^ז להביא תשובת של"ה בלבד, כדי להודיענו דהדין היה עמו^ח, כיון שהיה רבו סנדק שהוא מבעלי ברית. וגם בשבוע של תשעה באב כתב המ"א^ט סי' תקנ"א^י דיכולים להקל כדעת הלוש^י ליקח מיני לבד הקרובים הפסולים לעדות, וכל שכן לבד בעלי ברית שיו"ט שלהם הוא, ואינו צריכין להשלים בתשעה באב שנדה משא"כ בקרובים. וגם כאן יש להקל בקרובים דומיא דשבוע של תשעה באב לדעת הגהות מנהגים^כ ולבוש^כ וט"ז^כ סי' תקנ"א^כ. ואף בשל"ה משמע דהתם קיל מהכא, ולהכי כתב לדקל ותומר הוא, מכל מקום קל ותומר פריא הוא, כיון דמדניא שרי בסעודת מצוה הכא אין לקמור קל ותומר להמנע ממצוה מחמת מנהג שנהגו בשבוע של תשעה באב, דהיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג לא נהוג, וכיון שעדיין לא נהגו אותו מנהג בערב שבת כדמשמע מלשון רמ"א ולבוש אין חיוב עלינו להנהיג כן, שאין אנו חייבים אלא שלא לבטל מנהג אבותינו משום שנאמר^כ ואל תטוש תורת אמתך, אבל להתחיל המנהג אין שום חיוב בדבר אף אם ראוי ונכון לנהוג כן^כ. ולכן רבו של של"ה לא הורה כן לאחרים אלא החמיר לעצמו. ומכל שכן היכא שגם בשבוע של תשעה באב מקילים כגון בקרובים שאין להחמיר בערב שבת. ובפרט שמשמעות רמ"א ולבוש להקל בכל הקרואים, וכן פסק אליה זוטא^כ:

פסקי הסדר דיני פדיון הבן "טבאן ואילך עובר בעשה" וראה מ"מ תענינים. קובץ דברי תורה ח"ג ע' ל. יג"ל תורה (ג') ז' ע' לו. ח' ע' צו. ז' ע' ערך.
מ ראה מ"מ תענינים, שיש רוצים לנהוג; ולא יפרנו בו'.
מא מ"א סק"ג. ובמ"י תבד סק"ג.
מב שו"ע המחבר שם ס"ו, ולקמן סי' תרל"ט ס"ו. וראה ב"י חשלקין פ"ו סמ סק"ו קונ' השלחן. מ"מ תענינים. פסקי ארד"ז ע' 195.

לד ש"ה ריש מ"מ' שבת (קלא) א ר"ה במ"מ (נימון) בועת רב. הובא בא"י שם וב"א שם וראה ק"א סק"א.
לה רמ"א סי' תקנ"ט ס"ח.
לו רמ"א ס"ב.
לז ראה מ"א סי' ששט סק"ה. ובשע"ר סק"ה ו.
לח ח"א סק"ה. ממשמעות תוס' מו"ק ח, ב ר"ה מפני ביבול.
לט מ"א סי' תקנ"ט ס"ק ג, ממשמעות התוס' שם. וראה

ציונים לקונטרס אחרון

- ט ס"ק לה.
- י סעיף י.
- יא דיני ר"ח אב סק"א.
- יב שם.
- יג ס"ק יב.
- יד משל"ה א, ח.
- טו ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל קסו.
- טז ס"ק ב.

- א תחילה מ"מ' שבת שלו (קלא, א).
- ב ה"ר שלמה מלובלין.
- ג ראה גם פסקי ושו"ת מהר"ש מלובלין סי' טו.
- ד רשם אפשר לקבוע על מאכלי חלב.
- ה דאין שמתה בלא בשר.
- ז סק"ו.
- ז ער"ז וגם לקמן סי' רבב ס"ק ה. סי' רנט ס"ק א.
- סי' שא ס"ק יב.
- ח ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל שכ.

הלכות שבת רמז

ב סעודה שרגיל בה בימות החול¹⁰⁰ דהיינו סעודה קטנה¹⁰¹ שאינה של משה¹⁰² מן הדין מותר לאכלה בכל היום¹⁰³ אפילו סמוך לחשכה¹⁰⁴ אבל מצוה להמנע¹⁰⁵ מלקבועה מתחלת שעה עשירית ואילך¹⁰⁶ כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול¹⁰⁷ ויאכל סעודת שבת לתיאבון¹⁰⁸.

אבל לאכול ולשתות (ג) בלי קביעות סעודה אינו נמנע בערב שבת ובערב יו"ט עד שחשיכה¹⁰⁹ דהיינו עד בין השמשות כמו שיתבאר בס"י רע"א¹¹⁰] חוץ מערב פסח כמו שיתבאר בס"י תע"א¹¹¹:

י אבל לאחר שחשכה¹¹² או (ג) לאחר שקיבל עליו שבת אפילו מבעוד יום¹¹³ (אם דעתו להתחיל סעודת שבת קודם שחשיכה¹¹⁴) מצוה להמנע מלאכול שום דבר אפילו בלא קביעות סעודה אפילו לאחר שקדש על הכוס קודם אכילת עיקר סעודת שבת דהיינו מלחם שמברכים עליו המוציא שהוא עיקר סעודת שבת שמבלעדו אינו יוצא ידי חובת

קונטרס אחרון

(ב) בלי קביעות בו הנה בב"י¹¹⁵ העתיק דברי המגיד משנה¹¹⁶ בשם המפרשים¹¹⁷ דדוקא דרך מקרה שרי, ובש"ע השמיטו¹¹⁸, וכן רמ"א וט"ז ומ"א לא הביאוהו, וטעמם ונימוקם עמם, שהמפרשים כתבו כן כדי לחלק בין סוגיא דערבי פסחים¹¹⁹ לגמרא דגיטין¹²⁰, ולדידהו כל היום בכלל האיסור כשאינו דרך מקרה. עיין במגיד משנה שהראב"י¹²¹ הוא שמיקל קודם המנחה אף שאינו דרך מקרה, אבל הרמב"ם¹²² וש"ע לא סבירא להו כלל חילוק זה, מדהוצרכו לחלק בין סעודה שרגיל בה בחול לשאינו רגיל דבכה"ג מיירי בגיטין, אע"ג דודאי לא הוה דרך מקרה דאמרינן התם ב' משפחות כו' משמע שכל המשפחה רגילה בכך, וגם לשון ועל דקביע כו' הוא לשון הוזה משמע שרגילין בכך, ואפילו הכי אין איסור אלא בסעודה שאין רגיל בה בחול:

(ג) לאחר שקיבל בו הנה הדרכי משה¹²³ התיר מבעוד יום, והיינו לאחר קידוש כדמייתי מעבודת דרבינו קלונימוס¹²⁴, ועל זה תמה המ"א¹²⁵ דאף האור זרוע¹²⁶ מודה מבעוד יום, דודאי בשביל שקיבל שבת לא נאסר באכילה מועטת, כיון דקיימא לן¹²⁷ אוכל והולך עד שתחשך מה לי קיבל שבת מה לי לא קיבל, והיינו כשיאכל סעודת שבת משתחשך, אבל כשאוכלה גם כן מבעוד יום הרי דינה כשתחשך ממש שאסור אפילו אכילה מועטת לדעת האור זרוע¹²⁸ ומגן אברהם. ומה שכתב המ"א ולאפוקי מרבינו קלונימוס, דלכאורה הוא תמוה דלמא

נג מ"מ פ"ל ה"ד ברע"ה הרמב"ם. שו"ע סו"ב.	רצא ס"ד (בסעודה שלישית בערב יו"ט).
נד מנדל טו שם ברע"ה הרמב"ם.	גב מ"מ שו"ע שם.
נה לבוש ס"ב.	נג סעף ט.
נו פסחים צ"ג, ב ברע"ה ר' יוסי. מ"מ שם. שו"ע שם.	נד סעף א, שאסור לאכול או פת של מצה עשירה (ולענין מיני מונות, ראה ק"א סי' ג.) ולענין ערב
נז רמב"ם שם. וראה פסחים צ"ג, ב.	מוכות ראה לקמן סי' תרל"ט ס"ב.
נח לשון מצוה להמנע ראה לקמן סי' רנ ק"א ס"ק ב.	נה דרכי משה סק"ד, בשם אור זרוע הל' ער"ש סי' א, בשם הרא"ם. וד"א סוף ס"ק ו. וראה לקמן סי' רעא
נח סי' שא ק"א ס"ק ב.	ס"ט, שער שקדש אפילו מעטמה אמר, מצנעם שיבואר
נט דוח"ס שם. שו"ע שם.	שם.
נז רמב"ם שם.	נו ראה מ"מ וציונים.
נא לבוש שם. וראה לקמן סי' תקנ"ט ס"ב (בי"ט). סי'	

ציונים לקונטרס אחרון

זז סוד"ה אין קוביעין.	כד אות ד (בשם אור זרוע הל' ער"ש סי' כא).
יח פ"ל ה"ד.	כה פרס רש"י ע' קפט. אור זרוע ודרכי משה שם.
יט רמב"ן והשב"א ור"ן גיטין לתו, ב ד"ה ואחת.	כו ס"ק ו.
כ ראה כללי הפוסקים והגוראם כלל רפה בשו"ת ג.	כז בשם הרא"ם.
כא צ"ג, ב.	כח פסחים צ"ג, ב (וכדלעיל ס"ט).
כב לח, ב.	כט בשם הרא"ם.
כג בהשגה על הרמב"ם שם.	

הלכות שבת רמז

עז

ג' סעודות כמו שיתבאר בס' רע"ד¹¹ לפי שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם

קונטרס אחרון

רבינו קלונימוס אכל גם כן מבעוד יום, כדמשמע לישנא דתשובות אור זרוע² דבערב שבת כו'. וחילוק זה בין אוכל מיד לאוכל לאחר זמן מוכרח הוא ג"כ מ"מ"ש המ"א בס' רע"ג²⁸, דכשאוכל מיני תרגימא יוצא ידי קידוש, ולא כתב דע"פ מצוה שלא לעשות כן, וע"כ צריך לומר דמייירי אף כשאינו רוצה לסעוד מיד אלא לאחר זמן²⁷, ולא פירש כן בהדיא דסמך על מ"ש כאן, והתם עיקרא דרינא אתי לאשמועינן. ובהא אתי שפיר מ"ש בטור ושו"ע²⁷ שם להם ויין דוקא, משום דאינהו מייירי באוכל מיד, דא"כ אף שיאכל באותו מקום לא יצא כמ"ש רמ"א שם ס"ג בהג"ה²⁷.

ומיהו לפי מ"ש ב"י בס' תע"א²⁷ כרשב"ם¹⁷, וע"ש ברשב"ם¹⁷ שפירש פרפת דברכות²⁷ (ע"ש) בגמרא²⁷ דמייירי בשבת) כפירש"י שם¹⁷, ולרד"ק קי"ל כותס¹⁸ שם¹⁸, עיין ס' קע"ו¹⁸. וע"כ צריך לומר¹⁸ דשאני התם¹⁸ שאוכל סמוך לסעודה ממש כל מייל פותחים בני מעיים ומושכים לבו לאמאל, משא"כ בערב פסח שאוכל מבעוד יום, אף שפותח מעיו מכל מקום מיד שגמר נסתמה האצטומכה ונשאר שבע אם אוכל מין דגן המשיכע עיין מ"א ס' רצ"א¹⁸. ואי אפשר לומר שבשבת¹⁸ יהיה להפך מבערב פסח.

ומיהו י"ל כ"מ"ש הרשב"א בברכות¹⁸ (דף י"ז ע"א, ע"ג¹⁸) שפרפרת היא פת הבאה בכסנין שנאכלת להתענג ולמתיקה להנאת עצמם ולא להשביע¹ (וכן משמע בשלטי גיבורים שם¹⁸) דדוקא מיני מגדים גוררים או קיוהא כירקות), ולא סתם מזון מה' מינים. ולפי זה יפה נהגו לאכול מיני מתקה (או מרקחת שיש בה קיוהא) לפני הסעודה, לפי שהם כפרפת דמתניתין דמייירי בשבת כמבואר בגמרא שם. וע"ש ברשב"א (דף ט"ז ע"ג) דברפרת אין לחוש ג"כ לקדימת המוציא כיון שהוא צורך הפת. והאזכרים הגרימז"ל ודאי לא היו ממשכיכים לבם על ידי כן לאכילה למזון ולשבע, לכן אסר להם האור זרוע², ופליג על רבינו קלונימוס. אבל לשינויא קמא²¹ ש לומר דאור זרוע מייירי זמן מה לפני הסעודה²¹ משא"כ רבינו קלונימוס אכל אחר הקידוש וצ"ע:

זו מעוף ה. אבל ראה לעיל ס' קפח ס"י בשה"ג מ"ש מדר"ל בשם רבינו שינא גם במני מזונות. וראה תהלה לרוד ס"ק ג.

ציונים לקונטרס אחרון

ל אור זרוע שם בשם תשובות, שכן נהג רבינו קלונימוס.
לא ס"ק יא. ולקמן שם ס"ז.
לב ראה לקמן שם: בין מיד בין לאחר זמן.
לג סעיף ה.
לד ולקמן שם ס"ה.
לה ד"ה מ"ש אבל.
לו פסחים קז, ב ד"ה תרגימא: פירות ובשר (שמתר לאכול מעט בערב פסח עד הלילה).
לז שם ד"ה בירקא, דמגרר ליבא למיכל כו' כדמרכב נמי בברכות שהיו רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את הלב.
לא למשנה מב, א: בירך על הפרפרת שלפני המזון.
לב מב, ב.
מ ד"ה בוך: פרפרות להמשיך אכילה כגון פרגיות ורגים.
מא ד"ה בוך, דפרפרת כו' דמברכין עליה בורא מיני מזונות.
מב סעיף א: הפרפרת היינו פרוזי פת דק. סימן זה בשיע"ר לא הגיע לידינו, וראה לוח ברכת

הנהנין פ"ה הי"ב: ופרפרות, הג"ה: שברכתך בורא מיני מזונות.
מג ליישב הטעם, שבמ"ש ברכת מבואר שפרפרות של מיני דגן פותחים את בני המעינים, ובפסחים מבואר שאין פותחים בני המעינים אלא מיני פירות ובשר.
מד במ"ש ברכות.
מה ס"ק ז. ולקמן שם ס"ג, רמ"ד סמוך לאכילה עדיין האצטומכה פתוחה.
מו כדלעיל, שאמור דוקא כשהוא סמוך לסעודה. מז יש לתרץ באופן אחר.
מז מא, ב.
מט ברפוס אמשטרדם תע"ה.
נ ראה גם לקמן ט"ו תנע ס"ב (גבי ערב פסח עד הלילה): אבל מותר לאכול כו' או מעט תבשיל העשוי מחמשת המינים שנתבשלו במי פירות.
נא בברכות (ל, א אות ד).
נב בשם הרא"ם.
נג דלעיל, שלדין כל מיני מזונות פותחים בני מעיים בסמוך לסעודה ממש.
נד ולכן אסר.

לא יאכל הלחם לתיאבון¹⁰¹ (ומכל מקום רי) אין למחות ביד המקילין¹⁰² כיון שמן הדין אין חייב גמור לאכול סעודה שבת לתיאבון כמו שנתבאר¹⁰³:

קונטרס אחרון

(ד) אין למחות ב' הווקצתי לכך¹⁰⁴ לפי שהמנהג פשוט לאכול מיני מתיקה ומרקחת קודם הסעודה ולא מיהו בהם רבנן קשישאי¹⁰⁵. וטעמם ונימוקם עמם לפי שאין דרך לאכלם כלל בתוך הסעודה אלא אליבא ריקנא, וא"כ אין כאן איסור משום ברכה שאינה צריכה, עיין מגן אברהם סוף סי' רט"ו¹⁰⁶ דכשאינו חפץ לאוכלו בתוך הסעודה אין בו משום ברכה שאינה צריכה. וכן אין בו משום קדימת הלחם לפניו, שהרי מחמת הקדימה אינו חייב לאכול דבר שלא היה חפץ לאוכלו עכשיו בלא הקדמה כמ"ש רמ"א סי' רי"א סי"ה בהג"ה¹⁰⁷, והכי נמי אינו חייב מחמת הקדימה לאכול בתוך הסעודה שלא היה חפץ לאוכלו או בלא הקדימה, וכל שכן שאינו חייב ברכה שאינה צריכה, דאם אינו חייב לאכול דבר שאינו חפץ לאוכלו עכשיו אע"פ שהוא חביב עליו עכשיו כ"ש שאינו מחויב שלא לאכול דבר שהוא חביב עליו וחפץ לאוכלו עכשיו והו ברור. ועיין במ"א סוף סי' רט"ו דאף שהחפץ לאכול תוך הסעודה אלא שהחפץ לאכול ג"כ אחר הסעודה, כיון שנמצע מלאכול הכל תוך הסעודה מחמת תפצו ותאוהו אין בזה משום ברכה שאינה צריכה. ולפי זה הוא הדין בנידון דיין אם אוהב יותר לאכול קודם הסעודה מלאוכלו בתוך הסעודה אין בזה איסור משום ברכה שאינה צריכה. ואפשר דגם משום קדימה אין כאן, דאיסור ברכה שאינה צריכה חמורה שחזור עליה מעורכי המלחמה, כדאייתא בהקדמין¹⁰⁸ לפי מ"ש התוס' ו הורא"ש בהלכות קטנות¹⁰⁹, ולא אשכחן הכי בקדמת ברכה להבירחה. וכן כתב בהרי"א בסי' הורבנות¹¹⁰ בהשגתו על מהר"ם גלאנטי¹¹¹ שהתיר שלא להביא הפירות לפניו בבב אחת בשבת שאז לא נפטרו אף שברכותיהם שוות, דמתניתין¹¹² דקתני היו לפניו מינים הרבה דוקא קתני היו לפניו, ועל זה כתב בספר הגי'ל דמתניתין לענין קדימה שהיא קלה דוקא מנתייא אבל לא לענין לאפושי בברכות. ולפי זה צריך לומר שמה שכתב המ"א בסי' רי"א סק"ט ובסי' רי"ב סק"ג דאסור לגרום ברכה שאינה צריכה אף שהוא חביב, היינו כשהחביבות שוה לו בין שיקדימו בין שיאחרו, אבל כשהחפץ ומתאוה להקדימו דוקא אין בזה איסור משום ברכה שאינה צריכה כמ"ש סוף סי' רט"ו, והוא הדין משום קדימה הקלה.

ומיהו¹¹³ מספר הגי'ל אפשר לדחות¹¹⁴, משום דמסיום לשונו מבואר דס"ל דאף כשאין כולם לפניו בשעת הברכה נפטרה בה (אם דעתו עליהם) דדמי לאמת המים¹¹⁵ ע"ש, אם כן י"ל דהתם דוקא דהוה ברכה לבטלה ממש, שהרי נפטרו כולם בברכה אחת, הילכך הקדימה קלה ממנה¹¹⁶ (אבל משום גרם בלבד ס"ל דאין איסור כלל)). והכי ס"ל ג"כ למהר"ם גלאנטי סי' ל"ח עיין

הבאה בכמנן שפחת בני המעיים. וראה לקמן סי' רע"א סי' ס"ה ערך ס"ה.

נט דרכי תשובה בשם האור ידוע שם, ובשם רבנו קלונטום בפרדס רשי"ע ע"פ.

ס סוף טו.

נח אור ידוע בשם הרא"ם שם. וראה לקמן סי' רע"ג ס"ז שכלו לאכול מיני מונגות אחר קידוש ואח"כ יאכל הסעודה מיד או לאחר נט, וראה ק"א ס"ג ג שהביא את ריקול שמיני מונגות פוחלים בני המעיים, ומתירן בכמה אופנים, שהחילוק הוא בין קודם הסעודה ממש או זמן תה קודם, או שהחילוק הוא בין חנם מיני מונגות לפת

ציונים לקונטרס אחרון

לאכול אותו מאכל קודם הסעודה) אין חשש ברכה שאינה צריכה.
 פו דאין לתוכיח מסי' הזכרונות כדעת המ"א הגי' בסי' רי"ב, וראה לעיל סי' רי"ב סי"ח שלא פסק בזה כהמ"א אלא כהט"ו ואבן העזר שם, שלא צו למעט בברכות אלא כשיכול לפטור ב' בדברים בברכה אחת המיוחדת לשניהם. וגם בסי' רטו סי"ה מסיק בזה בהשלי"ח דלקמן (אף שהביא דעת המ"א שם).
 פז דלעיל סי' רו סי"א וש"ג.
 פח ואין ראה ממה שחזרו לענין קדימה כשאנו לפניו להחזיר גם בזה.

נה לביאור התנאי שבסעיף יא.
 נו ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל כסד.
 נז סי' ק"ו.
 נח ולעיל סי' קסח סי"ב.
 נט מנחות לו, א.
 ס שם ד"ה סח.
 סא ה"ל תפילין סי' טו.
 סב זכרון ח פ"א. הובא במ"א שם.
 סג שרי"ח סי' לח. הובא במ"א שם.
 סד ברכות מ, ב. וראה גם סדר ברה"ט פי' הטי", שהאפשר לומר שאף בלאו האי טעמא (שחפץ

הלכות שבת רמז

עמ

יא כמה דברים אמורים כשאוכל אותו מאכל קודם הסעודה מחמת שחפץ ומתאוה לאוכלו קודם הסעודה ולא בתוך הסעודה¹⁰⁰ אבל אם מה שאוכלו קודם הסעודה הוא מחמת שרועה להשלים מאה ברכות ע"י שמברך עליו גם ברכה אחרונה כשאוכלו

קונטרס אחרון

שם, שלא הזכיר כלל שיביאו בני ביתו לפניו¹⁰⁰, אלא אף הוא עצמו יביאם על השלחן אחד אחר, ולא אסר שם בבת אחת אלא משום דהוה ברכה לבטלה ואסור לענות אחריו אמן עיין שם, וא"כ כשנטל אחד אחד ממקום הנתחן דמי ממש להביאו כולם לפניו ואוכלן אחד אחד בהפסק ברכת המזון בינתיים¹⁰¹. ושם חלוק המגן אברהם סוף סימן דט"ו על השל"ה¹⁰², ועל מהר"ם גלאנטי לא חלק. וגם בלא"ה קשה מה הפרש בין מצוה לבני ביתו שלא יביאו כלל¹⁰³ בין מניח אותם בעצמו עד לאח"כ¹⁰⁴, סוף סוף אפשר לפטרם בכרכה אחת ואינו פוטר. ועוד קשה למה אסרו התוס"ט לחלק סעודת שחרית, לא יביאו על השלחן רק חצי סעודה. ועוד קשה למה לא כתב המ"א ומיהו אף בחול כו' לעיל על דברי של"ה¹⁰⁵. ועוד קשה למה כתב כאן¹⁰⁶ לאפוקי מרבינו קלונימוס¹⁰⁷, דילמא לא היה הלחם לפני רבינו קלונימוס¹⁰⁸, דאין צריך להיות הלחם על השלחן בשעת קידוש כשאוכל מיני הרגימא מיד¹⁰⁹. ומכל זה אפשר לחלק¹¹⁰, דכשתפץ לאכול כל הפירות היום אף בלא ריבוי הברכות, דבכחאי גוונא מיירי בשל"ה דסתמא דמילתא כשהביאום לפניו מצדו לא יצטרך לאכול כולם מיד אלא שמניחם בשביל לברך עוד, הרי זה גוורם ברכה שאינה צריכה, לאפוקי כשאם לא ריבוי הברכות לא היה אוכל כלל פירות אלו היום, וזה אין איסור כלל לאכול בשביל הברכה, שהרי רב חייא בריה דרב אויא דממלא להו במיני מבדים¹¹¹ שמעו שלא היה אוכל רק בשביל הברכה, וא"כ אין כאן שום איסור לא במה שיאכלם אח"כ בשביל הברכה ולא במה שאינו אוכלם עכשיו שאינו מחויב לאכול דבר שאינו חפץ כמ"ש המ"א, ובכחאי גוונא מיירי במהר"ם גלאנטי וספר הזכרונות ע"ש. ולכן כתב על זה המ"א מיהו אף כו', פירוש דאין בחול כחאי גוונא שאינו חפץ כו' אלא דבשבת כו', ר"ל דבשבת בשביל להשלים קי ברכות חפץ לאכול אח"כ אף שאינו מתאוה לאכול כלל.

ואף אין אם כן כוונת המ"א, אלא שכתב כן מחמת שלא דאה גוף החשובה של מהר"ם גלאנטי וגוף ספר הזכרונות רק מה שהעתיק כנסת הגדולה¹¹² משמם, מכל מקום לדינא יש להקל¹¹³ עכ"פ כשאינו אוכל כלל רק מחמת הברכה, דלכל הפחות בכחאי גוונא התירו מהר"ם גלאנטי וספר הזכרונות, כיון דבלא"ה דעת של"ה ואבן העזר בסי' רי"ב להקל¹¹⁴, וכן משמע בדרכי משה סי' קע"ז¹¹⁵ בשם הכלבו¹¹⁶, ואף הדרכי משה בסי' רי"א¹¹⁷ לא חלק עליו אלא משום הקדימה, ולא משום גרם ברכה שאינה צריכה. וכן פסק כאן¹¹⁸ כרבינו קלונימוס. ואף האור ורוע אינו חולק על רבינו קלונימוס אלא משום אכילה לתיאבון, אבל בהא מודה ליה דאין איסור

סא שא חייב לברך עליו תחלה וטמן, כמבאר בסדר ברה"צ פ"א ד"ו. פ"ד ה"ג.

צינונים לקונטרס אחרון

טט כמעות' במ"א סוס"י רטו.
ע ולכן דוקא בזה חלק עליו בסי' הזכרונות.
עא ממכת שבת (קלה, א) ד"ה אמור (בשם אביו במקם הברכה); טוב הוא שכשיבאו פירות בשבת בתוך הסעודה שיאחר לאכול מהם עד אחר ברכות המזון כי יתשרץ בזה ברכה אחרונה.
עב שבוה המכיס המ"א בסוס"י רטו למהר"ם גלאנטי להחיה.
עג שבוה חלק על השל"ה שם.
עד שבת קיח, א ד"ה בכנחה. הובא לקמן סי' רצא ס"ד.
עה רק לאח"כ על דברי מהר"ם גלאנטי.
עז ס"ק ו'.
עז שבאר ורוע הלי' ערב שבת סי' כא, שהיה אוכל מיני מזונות אחר קידוש קודם הסעודה.

עח שבוה מרד המ"א למהר"ם גלאנטי ככ"ל.
עט כדלקמן סי' רעג ס"א.
פ בין דיני של השל"ה שהמ"א חילק עליו לבין דיני של מהר"ם גלאנטי שאינו חולק עליו.
פא מנחות מג, ב.
פב סי' מו בהגהות ב"י (לכן פירש דמירור רק כשכני ביתו לא מביאים לפניו הפירות).
פג ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל שכב.
פד וכן פסק רבינו לעיל סי' ריב ס"ח (כאבן העזר) ובסי' רטו ס"ה (כאבן העזר והשל"ה), אפילו כשתפץ לאכול הפירות אף בלא ריבוי הברכות.
פה ס"ק א.
פו הל' ברכת הפירות (כ, א).
פז ס"ק ב.
פח בררכי משה ס"ק ד.

קודם הסעודה שאינו נפטר בכרבת המזון שלאחר הסעודה יש בזה (איסור גמור מן הדין שאסור לגרום חיוב ברכה כשאפשר לפוטרה בכרבת אחרת כמו שנתבאר בס"י [פ"ט] 30 ועוד יש) איסור במה שמקדים ברכת אותו מאכל לברכת החלם שברכת

קונטרס אחרון

משום גרם ברכה שאינה צריכה ולא משום הקדימה, לפי שלא היה חפץ לאכול כלל הגרימז"ל אלא בשביל הברכה כמ"ש. או אפשר דאור זרוע לשיטתיה אזיל לפי מ"ש בס"י אבן העזר בס"י רי"ב 33 לדעת האור זרוע 3 ע"ש.

ועיין במ"א סי' רצ"א 43 (סק"ח) דהא יש אומרים 33 כו', והיינו התוס' 28 (ואף שבתוס' מיידי קודם חצות, מכל מקום ס"ל לדעתם דהוא הדין אחר חצות, ובפרט כיון שאפשר לקיימה אח"כ), אבל להרא"ש 13 ס"ל דשרי אף בכה"ג. שהרא"ש לא התיר משום דמצות סעודה שלישית דוחה איסור גרם ברכה שאינה צריכה, שהרי היה אומר שיתור טוב לעשות כן כו' (כמ"ש הטור), משמע דגם אם לא יעשה כן יוצא ידי חובתו אלא שעכשיו הוא יותר טוב, וכן משמע ג"כ בש"ע שם 137 ונכון הדבר כו', משמע שאין חיוב גמור בדבר 137, משום דבלאו הכי נמי נפיק ידי חובתו אף שאיכל אכילה גסה 138, אם אינו קץ במזונו עיין מ"א סי' תע"ו סק"ב 138 ואפילו הכי לא חיישנן לברכה שאינה צריכה, ומשום הכי נמי כתב המ"א שם 138 וריש סי' תמ"ד בשם השלטי גיבורים 2 לחלק סעודת שחרית לשתים, אף שרבו האומרים שאינו יוצא בזה, ואי הוא איסור לדידהו משום ברכה שאינה צריכה מה תקנה יש בזה. דאין לומר משום דאיסור זה מדברי סופרים 138 ושפק דברי סופרים להקל, דהא אינו ספק שקול, דהא בודאי העיקר כתוספות 37 ורא"ש 27 וטור ושוע"ט 27 וכל סיעתם שחלקו על בה"ג 137 דאינהו בתראי 137 והמה הרבים. אלא ודאי סבירא ליה שאין טעמו של הרא"ש משום דהמצוה דוחה את האיסור (או משום דעל ידי כן הוה ליה ברכה הצריכה), וחזר בו מ"ש בסוף סי' רט"ו, משום דכשהגיע לעיקרא דמילתא ברוכתא דקדק 138 מלשון הרא"ש וטור ושוע"ט שם 138 כמ"ש, אלא טעמו של הרא"ש הוא משום דכיון שמתכוין בשביל כבוד שבת כו' (ע"ש בבי"ט 37), ר"ל כיון שהוא מתכוין בשביל כבוד שבת שאינו מוכרח לזה הכרח גמור אין כאן (וצ"ע בתשובת הרא"ש) כו'.

(וטעמו דמילתא אפשר משום דלא גרע כשמתכוין לשם שמים, אף שאינו אלא להיודור מצוה מן המוכתר, ממה שמתכוין לחפצו ותאוותו דאז אין איסור משום גרם ברכה שאינה צריכה כמ"ש לעיל. והיינו דוקא בברכת הנחנך שהלויין בחפצו ורצונו לא גרע חפצי שמים אף אם אינן אלא

לקמן סי' תנא סוף סי"ב וקרא"מ ס"ק ה, כשאין בה עוד
היו ברכה שאינה צריכה, וראה פתח הלכה פ"א הע' 26.
הע"ב ח' תשכ"ב ע' 57. תשכ"ב ע' 63. תשכ"ב ע' 40.

ס"ב סוף ה. אבל ראה קרא"מ ס"ק ה, שיש במה דעות
שבתויה בזה טממה ממינים גם כשאנו מתאוה
לאכול קודם הסעודה וכו', וראה במצוין שם שכוונתו
פסק רבנו לעיל סי' רי"ב פ"ח וסי' רטו ס"ה. אבל ראה

צינים לקונטרס אחרון

פ"ט שלא צור למעט בברכות אלא כשיכול לפטור ב'
דברים בכרבת אחת המיוחדת לשניהם. וכן פסק
רבנו לעיל סי' רי"ב סי"ח וסי' רטו ס"ד.
צ ח"א סי' קעו.
צא ולקמן שם ס"ד.
צב דאסור לעשות כן (להפסיק סעודת שחרית
ולברך כו' כדי להתחיל סעודה ג') משום ברכה
שאינה צריכה.
צג שבת ק"ח, א ד"ה במנחה.
צד שרית כלל כב ס"ד: כיון שהוא מפסיק מפני
כבוד השבת ליקים סעודה שלישית. וראה לקמן
סי' רצא ס"ג.
צה סי' רצא ס"ג. וז"ה לקמן שם ס"ג: טוב שיפסיק
כו'.
צז ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל כב.
קט סי' רצא ד"ה וכן היה עושה.

צו כשיפסיק הסעודה ויאכל סעודה שלישית אחר
זמן, כולקמן שם.
צח ולקמן שם ס"ה.
צט רס"י רצא.
ק על המרדכי שבת רמז שצו.
קא כדלעיל סי' רטו ס"ג וש"ג.
קב שבת ק"ח, א ד"ה במנחה.
קג שבת פט"ו סי' ה.
קד סי' רצא ס"ב. לקמן שם ס"ב.
קה פרק כל כתבי, הובא ברין שבת ק"ח, ב ד"ה
ת"ד כמה. ודבריו נחמיה ב, ד רוצה להגיה
רא"ם (וראים השלם סוסי"א) במקום בה"ג.
קו ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל כג וכלל צח.
קז ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל כז.
קח ראה שם כלל כז.
קט סי' רצא ד"ה וכן היה עושה.

הלכות שבת רמ"א

פא

הלחם קודמת לכל הברכות¹⁰ כמו שנתבאר בס' רי"א¹⁰ מ"שא"כ כשאוכלו קודם הסעודה מחמת שאינו חפץ ומתאוה לאכלו כלל בתוך הסעודה אלא קודם הסעודה או אינו צריך כלל להקדים לפניו ברכת הלחם עיין ס' רי"א¹⁰:

יב אין קובעים תענית לכתחלה בערב שבת¹⁰ אלא אם כן שיטעונו מעט קודם קבלת שבת¹⁰ כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונת¹⁰ אלא אם כן הוא איסמנים שבשאוכל ביום אפילו מעט לא יאכל בלילה לתיאבון¹⁰.

במה דברים אמורים בתענית יהודי שאין קבוע לו זמן שאפשר לו להתענות אותו תענית ביום אחד אבל אם זמנו הוא בערב שבת¹⁰ כגון המתענה תעניתו של ימי מיתת

קונטרס אחרון

כדי לצאת לדברי הכל, ואף שאין הלכה כדבריהם מכל מקום כיון שהוא חפץ ומתכוין לכך לא גרע ממתכוין בשביל הנאתו, אבל בפי' בא לו¹⁰ גבי ספר תורה שאין הדבר תלוי ברצונו, שהרי מחוייב הוא לקרות ובעשור מתקנת חכמים, שאם לא כן היאך היה מתוך על ספר תורה ב', להכי איכא הבה איטורא ברגם ברכה שאינה צריכה אף שמתכוין לשם שמים, שאין הדבר תלוי בכונתו והפצו. ומשום הכי למדו מכאן לענין שח בין תפלה לתפלה דאין לענות אפילו אמין היא שמיא רבא וקדושה, משום דמתוייב הוא לתוכפן זו אחר זו בלאו הכי, כמי"ש מהרא"י¹⁰ וביי סימן (ל"ב) (כ"ה ע"ב), והרשב"א שם ע"ג דלא ס"ל הכי ומתיר לענות ולא חש לגרם ברכה שאינה צריכה, כמו בספר תורה שהתירו בעל פה מהאי טעמא, ומנ"ל לחלק בין חיוב עניית אמין היא שמיא רבא וקדושה לאיטור אמירה בעל פה, ולפי מ"ש אתי שפיר. ולפי זה איכא נ"מ לדינא דבין שחיטה לשחיטה מותר לענות אמין היא שמיא רבא וקדושה לדברי הכל ע"ד (דו"ק).

וא"כ שמתכוין להשלים ק' ברכות שהוא הכרח גמור מדינא דגמרא דתניא ע"כ חייב אדם לברך ק' כו' (ודינו של הרא"ש¹⁰ אינו דינא דגמרא, דהא קיי"ל כו' יוסי פסוק ערבי פסחים ע"ד דאוכל והולך עד שתתשך, ולא הצריכיהו לאכול סעודה שבת מיד אלא אם צה מפסיק עכשיו וחזור ואוכל לאחר זמן כמו לרבי יהודה ע"ש, דעכ"פ לרבי יהודה שרי למיעבד הכי ולא פליג רבי יוסי בהא).

ויצא דינו של של"ה ע"ה ברור לפי דעת הרא"ש וטור וש"ע החולקים על התוס', וכן הוא ג"כ דעת רבינו קלונימוס ואור זרוע ודרכי משה כאן, מהר"ם גלאנטי וספר הזכרונות ובעל כנסת הגדולה שהעתיקם ע"ה, הילכך הסומך על כל הני רבוותא נגד המ"א אין מוחיאים אותו ע"ה:

- סג** ו"א ט"ף ס"ק ג, ש"כ"ב לסתור] דעת רבי קלונימוס (בפרסם רש"י ע' קטב ובאר זרוע ורבי משה שם) לבד דו"ק.
- סד** סימן זה בשע"ר לא הניע לדינו. וראה רמ"א שם ס"ה. מ"א סק"ג. סרבה"ג פ"ה ה"ה. וראה מ"מ וציונים.
- סה** ראה רמ"א שם. שע"ר סי' קס"ב.
- סו** וזמן מ' לו, ותשב"ץ סי' קג, ומדכי ה"י תענית רש"י תרא, בשם מגילת תענית פ"א. הובא ב"ח

ציונים לקונטרס אחרון

- קי יומא ע, א. שמשם הוכיח ר"י בתוס' שבת ק"ה, א ד"ה במנחה.
- קיא תרומת הרשן ח"ב סי' קז.
- קיב הובא במ"א שם ס"ק יד. לעיל שם ס"ב.
- קיד שו"ת ח"ה סי' יג. וראה סידור (הל' תפילין ד"ה אפ"כ).
- קיד ראה שו"ת הרשב"א שם. שו"ע חו"מ סי' יט ס"ה.
- קטו מנחות מג, ב.
- קטז לחלק הסעודה כדי לקיים מצות סעודה שלישית (בערב פסח קודם חצות).
- קצו צ"ט, ב.
- קצח דלעיל, שכוחיה פסק רבינו לעיל סי' רטו ס"ה.
- קצט ראה כללי הפוסקים והוראה כלל ט.
- קק ראה הע"מ (ירוש' ח"ב ע' 117).

הלכות שבת רמז

הצדיקים^ט שיתבאר בס' תק"פ^ט וכן המתענה בערב ראש חודש אינו צריך לדהות התענית ליום אחר אם אירע בערב שבת^ט (וכן המתענה בכל ימות השבוע שבאותו יום מתענה הוא ג"כ^ט) ואע"פ שכל התעניות אלו שבערב שבת אינם חובה כלל אין צריך לדהותו מפני כבוד השבת לפי שאיסור זה שלא יכנס לשבת כשהוא מנונה איסור קל הוא (ה) ולא חששו לו אלא שלא לקבוע בו התענית לכתחלה כשאפשר לקבועו ביום אחר אבל מי שאי אפשר לו לקבועו ביום אחר אין לו לדהות התענית לגמרי בשביל כך.

ורשאי להשלים התענית בערב שבת^ט עד צאת הכוכבים ואם קיבל עליו התענית במנחה^ט חייב הוא להשלימו^ט כמו המקבל עליו תענית בשאר ימות השבוע שחייב הוא להשלימו עד צאת הכוכבים^ט ויש אומרים^ט שאם השלים תפלת ערבית של שבת מבעוד יום צריך לאכול מיד ואינו רשאי להתענות עד צאת הכוכבים דכיון

קונטרס אחרון

(ד) ולא בו' כן משמע בפרי חדש ריש סי' תרפ"ו^ט במה שהביא ממר בריה דרבינא^ט. ואף שאין בשם ראה כלל, שהרי אף בשבת עצמו היה מתענה, וע"כ צריך לומר דעונג היה לו כדרי' החסיד^ט, או דפליג אדרבא^ט, או דתענית חלום הוה כמ"ש הרשב"א^ט, עיין סי' רפ"ח^ט ותר"ד^ט. מכל מקום בתוספות סוף פ"ג דעירובין^ט מובאר דבני בי רב^ט תענית רשות הווי יתבי (דלא כמ"ש הט"ז סי' תרפ"ו^ט לדעת המגיד משנה^ט), אלא כונת המגיד משנה היא כואם תמצא לומר של הט"ז^ט). ודוחק לומר דאתענית צדיקים קאי^ט, כיון שתענית זה לא הוזכר כלל בכל התלמוד, ופשיטא תענית ערב ראש חדש שנתפשט בדורות האחרונים^ט. ואם כן קשה מתענית אסתר שגו'ת^ט ואנשי המעמד^ט. וצריך לומר (כמ"ש בפנים) דאיסור קל הוא ואין חוששין לו לדהות התענית לגמרי אלא לקבועו ביום אחר, ובני בי רב היו מתענים כל השבוע ולא היו חייבים לבטל תעניתם לגמרי, אבל אנשי המעמד לא רצו להתענות בו, כיון שהדבר היה תלוי ברצונם לא רצו לדהות אפילו איסור קל הוה בתעניתם, אף על פי שאם היו רוצים היו יכולים ואינן חייבים למנוע מחמת איסור קל הזה מכל מקום הם לא רצו לדהות האיסור הזה:

עא מ"א שם.
 עב סי' זה בשער' לא הגיע לדינו, וראה שרע' שם ס"ב.
 עג כ"ה ומו"א שם.
 עד מעשנות פ"ח שם, שהביא מנר בריה דרבינא (פסחים ח. ב). וראה ק"א ס"ק ה.
 עה תוס' עירובין מא, ב ר"ה והלכתא. רא"ש תענית פ"ב סי' כה. מור.

צייונים לקונטרס אחרון

קבא ס"ק ב.
 קבב פסחים ט, ב.
 קבג הובא בהגות מיימוניות הל' תענית את ב. ובלקמן סי' רפח ס"ב.
 קבד פסחים שם: הכל מודים בשבת הבעיני נמי לכס.
 קבה שו"ת ח"ד סי' רסב (הובא בכ"י סי' רפח ד"ה אבל הרשב"א).
 קבו סעיף ב (שמותר להתענות כשעונג הוא לו) וסעיף ג (שכשבת מותר להתענות תענית חלום).
 קבז סעיף א (שבערב יוה"כ אסור, שכן נהג מר בריה דרבינא).
 קבא מא, א ד"ה שאני.
 קבב שהתענו בערב שבת, שם ט, סע"ב.
 קבג קל ס"ק ב, דמייירי ביחוד המתענה תענית שזמנו קבוע.
 קבד הל' תענית פ"ה ה"ה.
 קבב שהמ"מ מייירי בתענית תשעה באב שחל בערב שבת, שמתענים כיון שזמנו קבוע.
 קבג המבוראים בשו"ע סי' תקפ.
 קבד ראה מ"א סי' תנז ס"ק ב.
 קבה דאה שו"ע סי' תרפו ס"כ: תל פורים באחד בשבת מקדימים להתענות ביום חמישי.
 קבז תענית כז, ב: ובערב שבת לא היו מתעניין מפני כבוד השבת.

הלכות שבת רמז

פג

שקובל עליו שבת בתפלה אסור לו להתענות עור⁹ שאין מתענין בשבת אפילו שעה אחת כשמתכוין לשם תענית כמו שיתבאר בס' רפ"ח¹⁰ ואף אם קיבל התענית במנחה שחייב הוא להשלימו אעפ"כ יאכל מיד לאחר השלמת (הצבור את) התפלה לפי שהוא מתענה עד אחר קבלת שבת והו' ג"כ השלמה¹¹ שכבר נשלם יום החול והל עליו השבת.

ולענין הלכה יש לנהוג כסברא האחרונה בתענית יחיד¹² שאין חייב ההשלמה בו אלא מחמת קבלתו אותו וכיון שמתענה עד אחר קבלת שבת יוצא ידי חובתו ומכל מקום לכתחלה יירש בשעת קבלת התענית שאינו מקבלו אלא עד לאחר יציאה מבית הכנסת¹³ אבל בתענית צבור¹⁴ שההשלמה בו הוא חובה צריך להשלים גם בערב שבת כסברא הראשונה ואפילו אם התנה מאחמול שלא יתענה אלא עד לאחר יציאה מבית הכנסת אין תנאו מועיל בלום שאין התענית תלויה כלל בתנאו שהרי הוא תענית צבור¹⁵.

ואם הוא תענית חלום לדברי הכל ישלים עד צאת הכוכבים¹⁶ שהרי אף בשבת עצמה מתענין תענית חלום¹⁷:

יג המתענה בכל ערב ראש חודש או בכל עשרת ימי תשובה או בכ' סיון¹⁸ או במיתת הצדיקים או ביום שמת בו אביו ואמו אם בפעם הראשון שאירע התענית בערב שבת השלימו עד צאת הכוכבים צריך לנהוג כן לעולם¹⁹ בכל פעם שאירע בערב שבת משום שהוא כמו נדר²⁰ וצריך שיתירו לו שלשה והוא שבשעה שהשלים בפעם הראשון היה בדעתו לנהוג כן לעולם²¹ או שהשלים ג' פעמים בערב שבת ולא התנה שיהא כלי נדר²² אבל מחמת שהשלים כמה פעמים כשארע בחול אינו חשוב כנדר לענין שיצטרך להשלים כשארע בערב שבת.

ויש חולקין בזה²³ ואומרים שבתענית יום שמת בו אביו ואמו כשחל בחול בשנה הראשונה והשלים אז התענית בודאי היה בדעתו לנהוג כן לעולם לפי שלא עלה על דעתו לחשוב היאך יתנהג להבא כשארע בערב שבת לפיכך הרי זה כנדר וצריך להשלים לעולם אף כשארע בערב שבת²⁴ וכן בתענית ימי מיתת הצדיקים וערב ראש חודש אם כשהתענה פעם הראשון בחול והשלימו היה בדעתו לנהוג כן לעולם או שהתענה והשלים ג' פעמים בחול ולא התנה שיהא כלי נדר הרי זה כנדר וצריך להשלים אף כשארע בערב שבת וכן נהגו העולם (ואף על פי כן המיקל לעת הצורך כסברא הראשונה לא הפסיד²⁵):

9 ראה תהלה לדוד סק"ד. מ"ט יענינים.

10 סעוף א.

11 ש"ת מהר"ל סי' לו. מ"א סק"ח.

12 מהר"ל שם וסי' קנ"ו ס"ג. הו"א שם.

13 רמ"א שם.

14 כמו תענית עשרה במבט שחל בערב שבת.

15 הו"א שם.

16 תשב"ץ בתהלות. הנהגות מויטובות שם. טור ושו"ע

שם. מ"א שם.

17 תשב"ץ הנהגות מויטובות וטור שם.

18 ראה מ"א סוס"י תקפ.

19 רמ"א יו"ד סי"ח תב. הו"א סק"ח.

20 ב"ח סוף הסיון.

21 מ"ו סק"ג. עפ"י שו"ע יו"ד סי' רד ס"א. ש"ת נחלת

22 שבועה סי' נה.

23 עפ"י שו"ע יו"ד שם. וראה שער הכולל פמ"א אות ג.

24 ש"ת רש"י ס"ג. הובא במ"ו סק"ג. ב"ח סוף דסי'.

25 תוספת שבת סק"ח.

26 מ"ו שם.